

“Üçüncü Fridrix Vilhelm Tilztdə nəhr kənarında əmr bəklərkən...”: 1807-ci ilin iyun ayında Rusiya imperatoru I Aleksandrla Fransa imperatoru Napoleon Tilzit şəhərində, Dördüncü Koalisiya müharibəsi sonrasında sülh müqaviləsi imzalayırdılar, bu müharibədə Rusiya ilə eyni tərəfdə Napoleona qarşı savaşımış Prussiya kralı III Fridrix Vilhelm isə sülh müzakirəsinin nəticəsini gözləyirdi.

səh. 465. “Risorcimento” (il risorgimento): lüğət mənası: diriliş, yenilənmə. XIX əsrin ortalarında İtaliyada milli azadlıq hərəkatını və İtaliyanın birləşdirilməsi uğrunda mübarizəni ifadə edən tarix termini.

“Millət eyni irq və adətə...”: qəzetdə “millət” yerinə “milliyyət” getmişdir.

Bir xanımın şikayəti

səh. 468. “Lemnos adasının Limna şəhərində...”: qəzetdə belə getmişdir; Ə. Ağaoğlu əvvəlcə Lemnos (türk mənbələrində Limni) adasının Mudros qəsəbəsinə sürgün edilmiş, daha sonra oradan Malta adasına aparılmışdır.

səh. 469. “ən ufaq bir təşəbbüsə”: qəzetdə “ufağ” sözü təhrif edilmişdir.

“O Allah ki”: qəzetdə təhrif edilmiş, “Ondan ki” şəklində getmişdir.

Vedibasar hadisəsi ətrafında

səh. 469. “Böyük Vedi və Naxçıvan rayonlarında hamı müharibə hərəkatı”: qəzetdə “Böyük Vedi” adı təhrif edilmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 471. “Rüşdiyyə və edadilər”: rüşdiyyə məktəbləri təhsildə ibtidai siniflərdən sonrakı mərhələ; edadi məktəbləri isə rüşdiyyədən sonrakı, universitetdən əvvəlki mərhələ kimi başa düşülməlidir.

səh. 472. “Birja Komitəsi”: qəzetdə “Birja Komissiyası” getmişdir.

səh. 473. “Verxni-Priyutski”: Bakıda, indiki Şamil Əzizbəyov küçəsi.

Satılır

səh. 476. “Staropoliseyski”: Bakıda, indiki Yusif Məmmədəliyev küçəsi.

Cümə, 25 iyul 1919-cu il, nömrə 234

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 26 şəvvalül-mükərrəm sənə 1337. 25 təmmuz 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 5 rublə, axırıncı səhifədə sətiri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

İNNA LİLLAHİ

VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Bakı, Şamaxı və Göyçay Müəllimlər İttifaqının idarəsi bununla ümuma elan edir ki, cümə günü təmmuz ayının 25-də gündüz saat 10-da Bakı Birinci Realnı məktəbinin mülkündə Mart hadisəyi-əliməsi və sonralıq məmləkətimizdə hökmran olan xəstəliklərdən vəfat edən **müəllim və müəllimə** əfəndilərin istirahəti-ruhu üçün əza məclisi tərtib ediləcəkdir.

5472

OPERA

Hökumət Teatrosunda

Axşam tamaşası

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy qardaşlarının müdiriyyəti Cəmə günü, şəvvalül-mükərrəm ayının 26-da (iyul ayının 25-də 1919-cu ildə) mütəntən [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

Üzeyir bəyin məşhur

“Aşıq və Kərəm” operası.

Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

SİRK “MODERN”

Cümə günü iyul ayının 25-də, 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş fransız güləş mübarizəsinin 27-ci günü 1919-cu ilin məşhur “Cahan Pəhləvani” namı və Azərbaycan fəxri şarfı və 30 min manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1) Gənc Əli İbad - Pavel Zakroyko; 2) Revanş mübarizəsi Makarov - Ferdinand Svaboda; 3) Kalişeviç - Krayevski.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

5471

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətindən

Əmrnamə nömrə 114

16 iyul 1919

Həmin sənəsi iyulun 16-dan mühəndis Poliyan İosifoviç Yurkovski xidmətə götürülüb Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti nəzdində agentə təyin edilir.

Əmrnamə nömrə 115

16 iyul 1919

Nəzarət nəzdində olan xüsusi işlər kiçik məmuru V. V. Bezladnov xidmətə gəlmədiyindən iyulun birindən xidmətindən əzl [kənar] edilir.

Əmrnamə nömrə 116

16 iyul 1919

§1

May ayının 15-də Nəzarət tərəfindən 91 nömrəli verilən əmr mövcibincə [əmrə əsasən] Nəzarət xidmətçiləri ştatı ixtisar edildiyinə görə, həmin sənəsi avqustun birindən etibarən Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti dəftərxanasının kargüzarı Fyodor Fyodoroviç Qartonq xidmətindən əzl edilir.

§2

Xalq Təsərrüfatı Şurası işlərinə baxan Təsviyə Komissiyasının [Ləğvetmə Komissiyasının] Təsərrüfat şöbəsi müdiri S. P. Palşeviç həman komissiyonun ştatı ixtisar edildiyinə görə, həmin iyul ayının 8-dən xidmətindən əzl edilir.

*İmza etdi:**Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri**A[ğ]a Əminov**Əslinə mütabiqdir.**Kargüzar müavini:**S. Məhəmmədyarov***Məşixətdən****Nömrə 1503**

İdareyi-Məşixət [Şeyxülislamıq İdarəsi] müvəzzesi [sənəd və məktub paylayarı] Qulam Məhəmmədzadə sənəyi-hazirə [bu il] 19 tammuzdan etibarən vəzifəsindən istefa vermişdir.

*Məşixət sədri:**[Axund Ağa] Ağaalizadə***TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ***(Azərbaycan simsiz teleqrafı)***Bolşeviklər şərq cəbhəsində**

Uralsk rayonunda Quryev cəbhəsi boyu bolşeviklərin hücumu davam edir. Çelyabinsk rayonunda Çebarkul istasyonunu alıdıqdan sonra düşmən dəmiryol boyu təqib edilməkdədir. Bolşevik əsgərləri Yekaterinburq-Çelyabinsk dəmiryolundan 5 verst kənara çəkmişlərdir. Bolşeviklər Arqayaş istasyonuna yaxınlaşırlar. Yekaterinburq rayonunda, Tümen dəmiryolunda, Yeqorşinonun 25 verstliyində bolşevik əsgərləri Klinskaya xəttinə çıxmışlardır.

Ukrayna cəbhəsində

Kamenets-Podolski səmtində Ukrayna əsgərləri Vapnyarka istasyonunu tərk etmişlərdir. Vapnyarka istasyonunun 15 verst cənub-şərqində Çebotarka istasyonunu işğal edilmişdir.

Dabravolların vəhşiliyi

İyulun 21-də Kamışindən xəbər verirlər ki, Denikin dəstələri Kostevkanı işğal etdikdən sonra əhalini qarət etməyə başlamışlar. Saldatlar sərxoş olub arvadların namusuna təcavüz etmişlərdir. Zabitlər xeyli fəna rəftar edirlər. Bir neçə arvad asılmışdır. Əhval inqilabcuyanədir [inqilab halı var].

Polşada torpaq məsələsi

İyulun 21-də Parisdən xəbər verirlər ki, Polşa Seymi Polşada olan böyük mülklərin xırda mülkədarlar nəfinə [xeyrinə] verilməsi tərəfdarı olduğunu izhar etmişdir.

Bolqariyada inqilab hərəkatı

Odessadan xəbər verirlər ki, Bolqariyada inqilab hərəkatı artmaqdadır. Bolqariya fəhlə və kəndlilərinin hüsn-təvəccöhü Bolqariya kommunistləri tərəfindədir. Xalq Şurası seçkiləri münasibətilə Bolqariyada sosialistləri incidirlər. Hürriyətikəlam [söz azadlığı] yoxdur. İctima [yığıncıq] və təşviqat qadağan edilmişdir.

Amerika maryaklarının tətili

İyulun 20-də Vıborqdan teleqraf edirlər ki, iyulun 16-da Nyu-York limanlarında maryakların tətili başlanmışdır.

Roma - Məbus Martini və digər məbuslar Parlaman intixabatında [seçkilərinə] arvadlara haqqı-intixab [seçmək haqqı] verilmək xüsusunda Parlamana bir qanun layihəsi idxal etmişdir.

Bern - Etilaf [Antanta] nümayəndələri İsveçrə hökumətinə məlum etmişlər ki, abluka [blokada] ilə mal ixracının məhdudlanması ləğv edilmişdir.

Roma - İtaliya Məclisi-Məbusanı intixabat işlərində islahat məsələsinin müzakirətində davam edir. Versal sülh müahidənaməsi [sazişi] əleyhinə iyulun 20 və 21-də gözlənilən tətili-ümumi münasibətilə bütün şəhər polisələrinə əmr verilmişdir ki, o gün heç yerdə nizam pozulmasın. Əmrnamədə denilir ki, müsadimədən [toqquşmadan] və təcavüzdən çəkinməlidir, fəqət tətılçilər tərəfindən ediləcək hər növ təcavüzün qabağı alınmalıdır.

Paris - “Jurnal” yazır ki, Almaniyada bir fransız saldatının qətl edilməsinə görə məqtulun [qətl edilənin] ailəsi nəfinə [xey-

rinə] 100 min frank tələb edilir. 1 milyon frank da fransız hökuməti ixtiyarına verilmək üzrə cərimə istənilir.

Xarkovda

Kiyev - Xarkovda bahalıq həddini aşmışdır. Camaatı cəbrən silah altına dəvət edirlər. Kontr-razvedka agentləri əmələməhəllələrinə soxulub bolşevikləri axtarırlar. Hər gün külli həbslər icra edilir. Məhbuslar haraya isə aparılıb bir daha qayıtmayırlar. Denikinçilərin təcavüzü o qədər artıqdır ki, bir çox əmələlər [fəhlələr] öz evlərini, şeylərini buraxıb şəhərdən qaçırırlar. Əmələlərin əksəri dabravollardan narazıdır. Denikinçilərin təcavüzünə qarşı əmələlər də fəaliyyətə başlamışlardır. Şəhər ətrafında səhərlər Denikin saldatlarının meyitləri tapılır. Şəhərdə sağ kadetlər iş görürlər. Menşeviklər edam və dəhşətə [terrora] qarşı protesto etdikdən sonra şəhər duması buraxılmışdır. Şəhərə tərəf bolşeviklər yürüş etdikləri üçün dabravollar arasında son günlərdə həyəcan vardır.

Kronştadt yanında

Yekaterinodar - “Kavkazski kray” qəzetəsinin yazdığına görə, Baltik dənizində 7 dənə bolşevik gəmisi ingilislərə təslim olmuşdur. Hal-hazırda Kronştadt atəş altında.

İstanbul - Parisdə müntəşir [nəşr olunan] “İnformasiya” qəzetəsinin xüsusi müxbiri Londondan teleqrafla xəbər verir ki, bir çox əlamətlərdən anlaşıldığına görə, bolşevik donanmasının bir hissəsinin təslim olmaq zamanı yaxlaşıdır. Estoniyanın hərbi məmurları Kronştadtın təslimini tələb edirlər.

- Atinadan verilən xəbərlərə görə, Aydın yanında qızgın müharibə davam edir. Türklərin bütün qüvvəti şəhəri almağa sərf edilmişsə də, fəqət müvəffəqiyyətsiz olub şəhəri işğal edəmməmişlərdir. İzzət paşa və Mərdan paşa ləvazimati-hərbiyəyəni cəm etmişdir. Mustafa paşa Sultana teleqraf etmiş ki, Sultana sadıq qalır, fəqət hökuməti təsdiqdən imtina edir.

- Londondan verilən xəbərlərə nəzərən, Bolqariya sülh müahidənaməsi iyul ayının 16-da iadəyi-xəsarət [ziyanın ödənilməsi, kompensasiya] komisiyaya verilmişdir.

Erzberqerin bəyanatı

Londondan xəbər verilir ki, Erzberqer öz nitqlərinin birində Milli Məclisə məlum etmişdir ki, o, kapital və mədaxilə böyük vergi qoymaq istəyir, vergilər çox artıq olmalıdır.

Ukraynalıların protestosu

Müttəfiq dövlətlər tərəfindən Kolçak hökuməti təsdiq edilməsi münasibətilə Ukrayna sülh müəxəsləri [nüməyəndələri] Sülh Konfransı sədrinə bir müxtirə [rəsmi müraciət] vermişlər. Müxtirədə böylə deyilir:

Müttəfiq dövlətlər Kolçak, Denikin, Finlanda, polyak və Romaniyaya hər növ müavinət etdikləri bir zamanda hər bir müavinətdən məhrum olan Ukrayna qoşunları bolşeviklərin əleyhinə yalnız başına müharibə etməklə bərabər, özünün qərb tərəfindəki sərhədini də qoşularının təcavüzündən müdafiə etməlidir. Dövlətlərin beş nüməyəndəsi tərəfindən Kolçaka göndərilən teleqramda Ukraynadan heç bir söz danışılmayıb. Ukrayna

Cümhuriyyəti sülh müəxəsləri Sülh Konfransından təvəqqe edir ki:

1) Ukrayna Cümhuriyyəti bilatəxir [dərhal] müstəqil bir dövlət olmaq üzrə təsdiq edilsin.

2) Şimdiki Ukrayna Direktoriyası təsdiq edilsin.

3) Bolşeviklərə və anarşiyyə qarşı hər bədən Ukrayna qoşunlarına müavinət edilsin.

Yunan istilası

Novorossiysk - Yunan istilası xüsusunda “Təsviri-əfkar” qəzetəsi yazır:

Müttəfiq dövlətlərin nüməyəndələri Babi-alinin notasını öz hökumətlərinə göndərmişlərdir. Bu notada Türkiyə Hökuməti Müttəfiqlərdən təvəqqe edir ki, gündən-günə vüsətlənməkdə olan yunan istilasının qarşısına sədd çəksinlər. Yunan qoşunları hər gün Türkiyə torpağını zəbt etməyə davam edirlər. Notada əlavə edilir ki, Osmanlı qoşunlarına əmr verilmişdir ki, əldə silah olaraq Türkiyə torpağını müdafiə etsinlər. Deməli, bundan sonra yunan qoşunları yenə Türkiyə torpağından zəbt edəcək olarlarsa, türk əsgərləri onlara qarşı hər bədən edəcəkdir. Müttəfiqlərin nüməyəndələri bəyan etmişlər ki, Yunanistanın istila məntəqəsi məhduddur. Yeni xəritə nəşr edildikdən sonra bu barədə rəsmi elam olacaqdır [bildiriləcəkdir].

Qəzetə əlavə edir ki, bizim Paris nüməyəndələrimiz bu xüsusda Müttəfiqlər qarşısında təşəbbüsdə bulunurlar.

“Ələmdar” qəzetəsinin rəvayətinə görə, Müttəfiqlər Atina [Afina] Kabinəsinə məlum etmişlər ki, yunanilər üçün təyin edilən istila məntəqəsini saxlamalıdır, yəni təyin edilmiş məntəqədən o tərəfə keçməməlidirlər. Bu münasibətlə yuna-

nilər Türkiyə torpağında bir neçə mühüm yerləri təxliyə ilə türklərə təslim etməlidirlər.

Klemansonun bəyanatı

Yekaterinodar - Havas agentliyi xəbər verir ki, Klemanso Fransa Parlamanının üzvləri ilə xüsusi surətdə müsahibə edərək demiş ki, siz çox da şad olmayınız. Zira az bir qüvvə tərxis edilmişdir. Müharibə hələ qurtarmamışdır. Şərq məsələsi hələ həll edilməmişdir. Bolqariya və Türkiyə müqəddəratı hələ həll edilməmişdir. Hələ Sülh Konfransının 6 ay, ola bilər ki 12 ay işi qalmışdır və bu müddətdə dövlətlər hər bə halında qalacaqlardır. Fransa bayraqlarının Almaniyada yandırılması mütarikəni xələdar etmişdir [atəşkəsi pozmuşdur]. Lehistan sərhədində almanlar həqiqətən də müharibə edirlər. Ona görə də hal böylə ikən qoşunları tərxis etmək olmaz.

QƏZETƏLƏRDƏN

Tsaritsın - Admiral Kolçak qoşunlarına mül-həq olmaq [qoşulmaq] üçün Volqa təriqi [yolu] ilə general Ulaqayın dəstəsi göndərilmişdir.

Komissarlar

Tsaritsın süqut edən zaman maliyyə komissarı Litvinenko top zavodunun kassasını aparmaq istəmişsə də əmələlər tərəfindən qətl edilmişdir. Vladiqafqaz dəmiryolunun komissarı 7 milyon manat pul ilə qaçmışdır.

Sibiryada üsyan

Moskva - Əqsayi-Şərqdən [Uzaq Şərq-

dən] vətəndaş müharibəsi Zabaykal oblastına da keçmişdir. Ufada nəşr olunan dabravol qəzetəsi yazır ki, bolşeviklərin birinci dəstəsi Kalqa yanında görünmüşdür. Eyni zamanda Sibiryada bolşeviklərinin digər dəstəsi Aleksandrovska zavodunu işğal etmişlərdir. Bolşeviklərə əmələlər və kəndçilər müavinət edirlər.

Kiyev - “Əxbər” [“izvestiya”] qəzetəsində Rakovski yazır ki, cahangir hökumətlərinin qarşısında iki yol var: ya yaxın iki-üç ayda bizi tamamilə məhv etməli, yaxud bizimlə sülh etməlidirlər. Şimdiki vəziyyət artıq davam edəmməz.

Yekaterinoslavda

Bu günlərdə Yekaterinoslavdan varid olmuş [gəlmiş] R. namında mühəndis Yekaterinoslav əhvalından zeylədəki [aşığıdakı] məlumatı verir:

Yekaterinoslav şəhəri dabravolların “Volçya sotnya” dəstəsi tərəfindən işğal edilmişdir. Dabravollar şəhərə girən kimi öz vəzifələrini ifaya başlamışlardır. Yəni yəhudi talanı başlamışlar ki, tam 6 gün çəkmişdir. Qayət vəhşiyanə bir surətdə heç bir qəbahəti olmayan şəhər əhalisini öldürmüşlər. Bunlar qarət və talanda bulunub arvadların ismətinə təcavüz edirdilər. Yəhudilər tərəfindən seçilmiş olan heyət general Şkuronu görmək istəmişdir. Şkuronun acudanı [adyutantı] onları qəbul etmişdir. Yəhudilər təşəbbüsdə bulunmuşlar ki, yəhudi qırğını dayandırılınsın. Acudan isə “Sizə böylə lazımdır” deyə cavab vermişdir. Sabahı günü general Şkuro əhvalatı bilib həman heyəti dəvət etmiş və üzr istəmişdir və əlavə etmişdir ki, talanın qabağını almaq üçün tədbirlər

ittixaz edəcəkdir [tədbirlər görəcəkdir]. General Şkuro bunu da əlavə eyləmişdir ki, “Volçya sotnya” dəstəsi bədaxlaqlardan təşkil edilmişdir. Ona görə də birinci günlərdə qətl-qarətin qarşısını ala bilməmişdir. Həqiqətən də general Şkuro öz dediyinə əməl edib, talan yatırılmışdır.

Ravi [rəvayət edən şəxs] vağzalda ikən dəhşətli top atışması gəlirmiş. Şəhərin bir neçə verstliyində kazaklarla Şura qoşunları arasında müharibə gedirmiş. Rostova gəldikdə Yekaterinoslavın təzədən bolşeviklər tərəfindən alındığı haqqında bir teleqraf alınmışdır. Mühəndis bunu da əlavə edir ki, Rostovdan Bakıya gələrkən qəzetələri sərnəşinlərdən yığmışlar. Görünür ki, beləliklə həqiqəti-əhvalı gizləmək istəmişlərdir.

Türkiyə Məclisi-Müəssisəsi

Vüzəra böhranı ilə Türkiyənin daxili və xarici işləri ağır olduğu münasibətilə “J. O.” qəzetəsinin iyulun 1-də verdiyi xəbəərə görə, siyasi dairələrdə Türkiyə Məclisi-Müəssisəsinin dəvət edilməsi məsələsi qaldırılmışdır.

İngilislər şimalda

Yekaterinodardan xəbər verirlər ki, Olenets cəbhəsində mayor Tavilin alayı Murman dəmiryoluna çatıb Petrozavodskdan şimala tərəf körpünü dağıtdıqdan sonra bir neçə kəndləri də işğal etmişdir.

Avstriyada türklər

İtaliya bayrağı altında İstanbula varid olmuş [gəlmiş] “Qaribaldi” paroxodunda Triestdən 10 nəfər türk tələbəsi, senator Əbdülhaq Hamid bəy, doktor Mədəni bəy və Avstriyada olan bir neçə türk mühacirləri varid olmuşlardır. Bir çox türk tələbə-

ləri pulsuz olduqlarına görə gələ bilməmişlərdir. İstanbula gələnlərdən birisi “Vakit” qəzetəsinin mühərririnə demişlər ki, Vyanada olan Türkiyə səfərxanasının əsgəri attaşesi Rəfiq bəy 5 milyon kron pul ilə Vyanadan İsveçrəyə əzimet eyləmişdir [yola düşmüşdür]. Fəqət Hüseyin Hilmi [paşa] işə müdaxilə edib onu qaytarmış, pulları zəbt edib və özündən də Vyanadan çıxmağa imza almışdır.

Trakyada

İstanbuldan Trakyaya [Frakiyaya] xüsusi bir komisiyon göndərilmişdir. Komissiyaya mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır] ki, Trakya xüsusunda Yunanıstan ilə Türkiyə arasında olan mübahisəli məsələni həll etsinlər.

Hacı-Tərxanda

Yekaterinodardan xəbər verirlər ki, Hacı-Tərxan İcraiyyə Komitəsi Volqa ilə aparıla biləcək gəmilərin Hacı-Tərxandan çıxarılması haqqında əmr vermişdir. Hacı-Tərxandan çıxmaq qadağan edilmişdir. İcazəsiz şəhərdən çıxanlar ölüm cəzasına giriftar edirlər.

Krasnovodskun təxliyəsi

İyulun 16-da “Merkuri” paroxodu Krasnovodskdan Petrovska getmişdir. Bu paroxodla Türkünstan Hökumətinin Ədliyyə, Poçt-Teleqraf, Ərzaq Nəzarətləri xidmətçiləri və əsgəri məmurları ailələri getmişlərdir.

Yaponiya və Amerika

İstanbuldan xəbər verirlər ki, Yaponiya Hərbiyyə naziri Sibiryada Yaponiya əsgərləri ilə Amerika əsgərləri arasında ixtilaf

olması haqqındakı məlumatı təkzib etməklə bərabər bunu da etiraf edir ki, balaca bir ixtilaf olmuşdur. Lakin bu ixtilaf hal-hazırda yatırılmışdır.

Konfransda Türkiyə məsələsi

“Nor Aşxatavorun” rəvayətinə görə, Dördlər Şurası Türkiyə məsələsinin həllini təxirə qoymuşdur. O səbəbə ki, Vilson Türkiyə üçün bir ya çox mandat qərarı məsələsi xüsusunda Amerika senatının rəyini bilmək üçün möhlət istəmişdir.

Vilson və Türkiyə

Onlar Şurası Vilsonun xahişinə görə Türkiyə məsələsinin həllini təxirə salmışdır. Vilsonun bu xahişinin səbəbi budur ki, bu yaxınlarda Amerika Məclisi Senatı Amerikaya getmiş olan Türkiyə xüsusi heyətinin bəyanatını dinləyib qərar çıxaraçaqdır. Bu çıxarılacaq qərar da Türkiyə məsələsini həll etməkdən ötrü Vilson üçün düsturüləmə [rəhbər] olacaqdır.

Vyananın işğalı

“N. T.” qəzetəsi xəbər verir ki, Sülh Konfransı Şurası Vyananı işğal etməkdən ötrü iki İtaliya və bir fransız əsgəri firqəsi [diviziyası] göndərməyi təhti-qərara almışdır. Bu qərar macar əsgərlərinin Vyanaya cəm olmalarına mümaniət [maneçilik] göstərməkdən ötrü çıxarılmışdır.

- “Tribun of Çikaqo”nun Paris şöbəsinin məlumatına nəzərən, Asiyayi-Osmanni [Osmanlı Asiyası] əvvəldə qəbul edilmiş qərara rəğmən bəzi hissəsindən başqa məntəqeyi-nüfuza təqsim edilməyəcəkdir [nüfuz məntəqələrinə bölünməyəcək]. Sultan hökmdar olmaq üzrə İstanbulda qalmalıdır. Bütün Avropa və Asiya Türki-

yəsi idarəsi düvəli-müəzzəmə [böyük dövlətlər] hökumətləri arasında məntəqeyi-nüfuza təqsim edilmiş bir neçə hərbi hissələrdən başqa tamamilə 25 ilin müddətinə Cəmahiri-Müttəhidə [Birləşmiş Ştatlar] hökumətinə mühəvvəl [həvalə] ediləcəkdir. 25 il bitdikdən sonra Millətlər İttifaqı Türkiyənin müqəddəratını qəti surətdə həll edəcəkdir. Şu proqram Lloyd Corca məxsusdur. Vilson da buraya şərikdir.

Yeni hökumət təşkili

“Ç. M.” qəzetəsi iyulun 17-də xəbər verir ki, yeni hökumət təşkili üçün Cənub-Şərq Konfransının müzakirə edəcəyi əsaslı qanunlar bunlardır: Don, Kuban, Terek müəssisələrdən intixab olunan [seçilən] nümayəndələri ilə, başqa oblastlar isə zemstvo [yerli özünüidarə qurumu] və şəhər nümayəndələri ilə iştirak edirlər. Denikin diktaturası etiraf [qəbul] edilir. Hökumət Şurası müşavirə orqanından ibarət olur. Kabinə rəisini Dövlət Şurası razılığı ilə general Denikin təyin edir. Don, Terek, Filimonov və Kubanski baş komandanlığı hüsn-təvəccöhlə bu qərarı qəbul etmişlərdir.

Kadet firqəsi qətnaməsi

Kadet firqəsi konfransında bolşevizmdən azad edici və yeni həyat bərpəedic diktaturanı təbrik qətnaməsi çıxarılmışdır. Bu qətnamə hökumət amalı bəsləyən ünsürləri köməyə dəvət edir.

DAĞISTANDA

Dağıstanda üsyan

Dağıstanda başlamış olan üsyan gəldikcə şiddətlənməkdədir. İndiyə qədər

heç bir fəaliyyətdə bulunmayan Samur və Qaytaq-Tabasaran nahiyələri bu axır vaxt Teymurxanşura, Dargin və Qazıqumuq nahiyələrində olan hadisələrlə əlaqədar olaraq ciddi surətdə fəaliyyətə başlamışlardır. Hər yerdə könüllü əsgər cəm edilir. Bunlar hamısı müdafiyyə-milliyə komitəsi ixtiyarına verilir. General [Mikayıl] Xəlilov tərəfindən Məclisdə və Axtıda qoyulan nahiyə naçalnikləri Lvov-Kerenski hökuməti zamanında iş başında olanlarla əvəz edilmişlərdir. Dabravol ordusu dəstəsi Dərbənddən Samur və Tabasaran nahiyələri mərkəzlərini tutmaq istəmişsə də, müvəffəq ola bilməmişdir.

Azərbaycan və dağistanlılar

Parisdə olan Azərbaycan və Dağıstan heyəti Sülh Konfransına xəbər vermişlər ki, bu iki dövlət arasında sərhəd münasibətilə ixtilaf yoxdur.

Dağıstanlıların protestosu

Dağıstan hökumətinin Xariciyyə naziri və Paris Sülh Konfransı üzvü Heydər Bammətov general Denikin tərəfindən müstəqil olmuş çərkəz və Dağıstan camaatı əleyhinə məhvedici müharibə başlaması münasibətilə Sülh Konfransı sədri Klemansoya, Vilsona, Balfur və başqa hökumət nümayəndələrinə protesto notası vermişdir. Vilsondan Amerika heyəti müdiri professor Lord vasitəsi ilə cavab alınmışdır. Bu cavabda Dağıstan əhvalının yüngülləşdiriləcəyi vəd edilir.

Kubanda

Kubandan gələn xəbər verirlər ki, Dabravol ordusu ərkanı-hərbi [qəragahı] Kubandan köçürməyə hazırlıqlar görmək-

dədir. Bu qərar Ryabovolun qətlindən sonra Dabravol komandanlığı ilə Kuban Radası arasında münasibətin kəskinləşməsi nəticəsindən ibarətdir. Parisdən Rus Şurasının müəyyən təlimatı ilə varid olmuş olan [gələ] Kuban Radası üzvü [N. S.] Dolqopolov nifaqı daha da artmışdır. Dolqopolov tərəfindən verilən məruzədə qeyd edilmişdir ki, Dabravol komandanlığı başçılarının monarxiya tərəfdarı olmaları əcnəbi məmləkətdə yaxşı təsir buraxmamışdır. Dabravol əsgərləri Rostova və oraya yaxın rayonlara aparılırlar. Ərkani-hərb isə Xarkova köçürülür.

İRANDA

Bəxtiyarların üsyanı

Neçə ay bundan əvvəl Bəxtiyar tayfaları tərəfindən İsfahanda hökumət əleyhinə başlanmış olan hərəkət hal-hazırda aşkar surətdə üsyan halına düşmüşdür. Əvvəlcə üsyançılar əleyhinə Bəxtiyarların məşhur başçısı Sərdar Əsəd ilə Sərdar Cədd başda olmaq üzrə cəza dəstələri göndərilmişdir.

Üsyançıların böyük qüvvəsi Qəsrəcan kəndində olduğu müşahidə edilmişdir. Üsyançıların başçısı Cəfərqulu ilə Rza Cövzani də bu kənddə imişlər.

Hökumət əsgərləri komandanı ixtilafı sülh ilə bərtərəf etməyə [aradan qaldırmağa] çalışmışsa da, heç bir şeyə müvəffəq olmadığından üsyançılar əleyhinə müharibə hərəkəti açmışdır.

Neçə gün davam edən müharibədə üsyançılar hökumət əsgərləri hücumuna davam gətirəmməyib, 60 nəfər ölənlər və yaralı buraxmaqla geri çəkilmişlərdir. Üsyançıların başçısı Cəfərqulu və Rza Cöv-

zani 22 nəfərlə bərabər naməlum yerdə qaçib gizlənmişlərdir.

Üsyançılara bir nəfər Martin adlı erməni diş həkimi bomba verməklə kömək edirmiş. Bombaları həman erməni özü hazırlayırmış. Həman erməni tutulub xəyanət etdiyindən hamının gözü qabağında boğazdan asılmışdır. Onunla bərabər üsyançılarla əlaqədar olmaqda müttəhim edilən bir neçə başqaları da həbsə alınmışdır.

Hökumət əsgərlərinə külli miqdarda ləvazimatı-əsgəriyyə və mühimmatı-hərbiyyə, qızıl və başqa qiymətli şeylər və min rəs [baş] at çatmışdır. Bu şeylər hamısı Qəsrəcan kəndində anbarlarda gizlədilmiş imiş. Müharibə əsnasında kənd dağılmışdır.

Gizlənmiş olan Bəxtiyar başçılarının təzədən üsyan qaldırmalarından ehtiyat edirlər. Ona görə hökumət əsgərləri komandanlığı tərəfindən tədbirlər görülməkdədir.

Kürdüstan hadisələri

Xoydan İran qəzetələrinə teleqraf edirlər ki, kürdlərin müsəlləh [silahlı] və qüvvətli dəstəsi Xoy üzərinə hücumu başlayıb, neçə gün bundan irəli şəhərin iki verstliyində imiş. Ətraf kənd əhalisi böyük ehtiyac içrədir. Çünki kürdlər onların var-yoxlarını əllərindən almışlardır. Şəhərin müdafiəsi üçün hökumət məmurları tərəfindən tədbirlər görüldü teleqrafla qüvvə istənilmişdir.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin taun xəstəliyi ilə mübarizə layihəsi tərtibindən

ötrü Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Dağıstan baytariyyə təşkilatları nümayəndələri qurultayı dəvəti haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərarə alınmışdır]:

Səhhəti-Ümumiyyə nazirinə ağustosun 15-dək Tiflis və yaxud Gəncədə məzkur [deyilən] qurultayı dəvət etmək tapşırılsın.

- Rəisi-Vükəlanın [Baş nazirin] məxaric üçün kəndi ixtiyarına istiqraz açılmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyonluq fondan Rəisi-Vükəla ixtiyarına 500 min rubləlik bir istiqraz açılınsın.

- Daxiliyyə nazirinin Bakı məclis və qəza idarəsi xidmətçilərinin məvaciblərinin verilməsi üçün 3745 manat 40 qəpik buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Daxiliyyə Nəzarətinə işbu məsələ haqqında Vükəla Şurasına məruzə təqdimi tapşırılsın.

- Xariciyyə nazirinin müsəlmanların və onların əmlakı üzərinə yapılmış haqsızlıqları təhqiq üçün Fövqəladə İstintaq Komissiyası təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Xariciyyə nazirinin məruzəsi təsviblə [bəyənilməklə], Avropa müharibəsi başlandıqdan bu vaxtadək bütün Zaqqafqaziya-da müsəlmanlar əleyhinə yapılmış haqsızlıqları təhqiq üçün məzkur komissiyanın təşkili tapşırılsın.

- Ədliyyə nazirinin Nəzarət cənbində [Nazirliyin nəzdində] yurist-konsulluq [hü-

quq məsləhəti şöbəsi] təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1) Ədliyyə nazirinin layihəsi rədd edilsin.

2) Hökumət işləri müdirinə Ədliyyə naziri layihəsi üzrə bir qanunverici orqanın Hökumət İdarəsi cənbində açılması haqqında layihə tərtibi tapşırılsın.

- Xariciyyə nazirinin İstanbulda siyasi nümayəndəlik və İranda Tehran şəhərində böylə səfərət təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1) İstanbulda başda sabiq Ukrayna Hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndə Yusif bəy Vəzirov və heyətin maliyyə cəhəti müstəşarı sifəti ilə sabiq Nəzarət dəftərxanası müdiri Cahangir bəy Qayıbov olmaq üzrə bir heyət göndərilin.

2) Tehrandə İran Hökuməti nəzdində səfərət təşkili üçün xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxanov səfirliyə təyin edilsin.

- Xariciyyə nazirinin Gürcüstan Hökumətinin Bakıda konsulluğa Mikeladzenin təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Mikeladzenin təyin edilməsinə riza verilsin.

- Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin rus qoşunları getdikdən sonra qalmış xəstəxanaların işlərinin təsviyəsindən [ləğv edilməsindən, tamamlanmasından] ötrü 814 min manat təxsis [ayrılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə:

1) Təsviyə pulları verilsin;

2) Qərbi Kaspi idarəsinə mənsub mal-

ları qəbul edici komisyona qəbul edilmiş malları yenidən təhqiq və verilən hesabatı tədqiq etmək, nəticə haqqında hökumətə məlumat vermək tapşırılsın.

- Ədliyyə nazirinin Ədliyyə Nəzarəti cənbində Ədliyyə Kütübxanası güşadı [açılması] üçün para təxsis haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyonluq fondan kütübxana tərtibi üçün Ədliyyə Nəzarətinə 50 000 manat verilsin.

- Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin xidmətçiləri azaltmaq qəsdilə əzl ediləcək xidmətçilərə təsviyə parası vermək üçün məbləğ təxsis haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Bütün nazirlərə xidmətdən əzl edilən xidmətçilərə məvacibləri üzrə təsviyə parası verilmək tapşırılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin Ermənistana müvəkkil təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Dava vəkili Zülfüqar bəy Makinski Ermənistanda Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti müvəkilliyinə təyin edilsin.

BİR MİLYON İKİ YÜZ MİN MANATIN SAXTA KAĞIZLA APARILMASI

Təhərri [axtarış] polisə naçalniki Həsən bəy Fətəlibəyov keçən aprelin 11-də “Kursk” paroxodundakı dabravol zabitlərinin yanlarında çoxlu para bulunduğunu və bunun Denikin ordusuna göndəril-

cəyini xəbər alır və həman gün “Kursk” paroxoduna gedib məzkur [deyilən] zabitlərin əşyasını axtarır. Zabitlərin karzinkalarında, ciblərində üç para paketi tapar ki, hər birinin içində 400 min manat varmış. Paralarla bərabər, zabitləri də polisəyə gətirib bəratülqövl [protokol] yapar. Tutulan üç paketi zabitlərin iştirakı ilə sayar. Nəticədə bilinər ki, mövcud para 1 milyon 200 min deyil, 1 milyon 113 mindir. Çünki paketin biri axtarış vaxtında zabitlər tərəfindən cırılıb paranın bir miqdarı götürülmüş, buna görə bir paket 400 mindən əskik çıxmış.

Fətəlibəyov müsadirə edilən paranın miqdarını və surəti-zəbtini [necə zəbt edildiyini] Bakı valisi Rəşid bəy Axundova raportla bildirər və paranın nəyəyə göndəriləcəyini və nə tədbirdə bulunacağını sorar. Vali Rəşid bəy Axundov da bu para xüsusunda nə müamilədə bulunacağını həm [Xoyski] Fətəli xandan, həm də əvvəl vaxt Daxiliyyə naziri bulunan [Xəlil bəy] Xasməmmədovdan telefonla xəbər alar. Paranın xəzinəyə təslim edilmək lazımı olduğu cavabı verilər.

Bunun üzərinə Rəşid bəy, Fətəlibəyov yazır ki, paranı doğrudan-doğruya götürüb xəzinəyə təslim etsin. Fətəlibəyov paranı düz xəzinəyə götürər və valinin möhürü ilə möhürləyib təslim edər.

Beş gün sonra, aprelin 17-də, gündüz saat 12-də ingilis zabiti qiyafətində biri Bakı valisi Rəşid bəy Axundovun yanına gələr. Cibindən bir kağız çıxarıb Rəşid bəy verər. Kağız guya ingilis ştabı tərəfindən rusca yazılmış. Bu kağızla ayın 12-də hökumət tərəfindən müsadirə edilən paranın Dabravol ordusuna göndərilmək üzrə ingilis ştabına verilməsi tələb edilir.

Gələn kağız xırda poçt kağızı şəklindədir, nömrəsi yoxdur. İl tarixi 1919 yerinə, 1918 yazılmış. Karandaşla qol çəkilmiş. “Çesterfild” adında olan bu qolun ingilis papiros kağızları üzərindən kopya edildiyi möhtəməldir [ehtimal edilir]. Blankın yazısı pozmuş, hərfləri müxtəlif və qeyri-müntəzəm, ştabın möhürü kağızın ucunda, möhür ilə yazı arasında 8-10 sətirlik yer var. Böylə möhür isə ingilis ştabının heç bir kağızında yox.

Vali cənabları böylə bir kağızı alan kimi o gün də paranı xəzinədən gətirib vermək istər. Lakin o günü bayram olmaq münasibətilə xəzinə erkən qapandığından, paranın verilməsi bayram ertəsinə qalar. Tək və tərcümansız gələn və “net” ilə “xoroşo”dan özgə guya heç bir söz bilməyən bu hərifə ayın 23-də gəlməsi anladılar. O da gedər.

İngilis qiyafətlinin gətirdiyi kağız vali dəftərxanasında qalar. Aradan 7 gün keçər. Aprelin 23-də saat 12-də həmin zabit yenə gələr. Paranı istər. Vali bir saat sonra paranın gələ biləcəyini və o vaxta qədər istər divanxanada oturub bəkləməsini, istəsə gedib bir saat sonra gəlməsini təklif eylər. Zabit sonuncu təklifi qəbul edib gedər.

Vali cənabları Maliyyə şöbəsi müdiri Sosnini bir qaç mühafizə və avtomobil ilə xəzinəyə göndərər, paranı gətirtir. Para vali divanxanasına gələndən bir az sonra zabit də gələr. Paranın sayılması zabitə təklif edilər. Zabit “net” deyər və həman saymadan və qol çəkəcəyi rusca qəbzə əsla oxutmadan əcələ [tələsik] qol çəkər. Sandıq parasını təkə adi faytona qoyub aparar.

Zabitin çəkdiyi qol yazısı 2-3 gündə öyrənilmiş ingilis yazısı olduğu bəlli.

Vali cənabları aprelin 18-23-ə qədər keçən 7 gün müddətində “Çesterfeld” adında ingilis polkovniki olub-olmadığını, milyon paranın verilməsi barəsində Baş vəkil [Baş nazir] və Daxiliyyə nazirindən telefonla qabaqki kimi sormağı yadına gətirməmiş və ehtimal ki, lüzum görməmişdir. Mayın 14-ə qədər hər kəs bu paranı gərçəkdən ingilis ştabı zabitinin götürdüyü zənnində bulunur. O gün isə işin üstü açılır.

Mayın 14-də dabravol nümayəndəsi polkovnik Lazarev Baş vəkil idarəsinə gəlib müsadirə edilən paranı istər. Hökumət paranın 23 apreldə ingilis ştabı zabitinə verildiyini söylər. Lazarev ingilis ştabına gedib xəbər alar. Ştab isə paranın alınmadığını bəyan eylər və həman təhqiq üçün kapitan Hausla bərabər iki zabiti göndərər. Zabitlər vali dəftərxanasına gəlib təhqiqatda bulunarlar və anlarlar ki, ingilis zabiti paltarında bir aferist saxta blank və qol ilə 1 milyon 113 min manatı asanlıqla əlinə keçirib qaçmış. Qaçırılan paraların hamısı minlik Kerenski imişlər ki, indi bizim bon ilə 3 milyona yaxın eylər.

İştə, 3 milyon para üç qəpik və adi şəkilli kağızla zərrə qədər təhqiq edilmədən, kimsədən soruşulmadan üç qəpik kimi verilir və bu para indi İngilis Hökuməti tərəfindən Azərbaycan xəzinəsindən istənilir. Bu iş 10 gündən bəridir ki, Baş Mülkiyyə Müfəttişliyi tərəfindən təftiş edilməkdə idi. Aldığımız xəbərə görə, Baş müfəttiş dünən təftişatını qurtarıb raportunu Baş vəkilə təqdim eyləmişdir.

Bu məsələ ətrafında xalq arasında çox sözlər danışılıb qubernatorluq idarəsi başındakı məmur əfəndilərin adı çəkilməkdə olduğundan, Daxiliyyə naziri həzrətləri

bu işi təhqiq üçün bir təftiş təyin etmişlər.

MİLLİ VƏ MƏDƏNİ İŞLƏRİMİZ

- 1 -

Ümumi kütübxana

Bakıda ümumi bir kütübxana açılmasını qəzetələrdə oxumuşduq. Sonra bu məsələ unudulmuş kimi göründü. Halbuki kütübxananın bizim üçün o qədər əhəmiyyəti var ki, çoxdan bu yolda çalışmalı idik. Kütübxana açmaq bir o qədər də çətin iş deyil. Təşəbbüs olunsay, pul-suz belə bir çox kitablar toplamaq olar.

Ümumi kütübxana fikri birinci olaraq Kiyev “Müsavat” komitəsinə düşündürdü. İl yarım əqdəm [qabaq] komitə Bakıda ümumi kütübxana təsisinə qərar verdi və min cildə qədər kitab ələ gətirdi. Kitablər iqtisadi, siyasi, ictimai və başqa məsələlərə aiddir. Avropalıların islam və türk aləminə olan nəzəriyyətlərinə dair bir çox kitablar var. Fikir bu idi ki, kütübxananın bir qismi islam məsələsinə sərf edilsin və islama dair nə qədər əsərlər yazılıbsa, ələ gətirilsin. Təəssüf ki, inqilab bir çox maneələr təşkil etdi və kütübxanamız da Kiyevdə qaldı, Bakıya gətirə bilmədik. Bu gün bu məsələ genə önümüzdədir. Gələcəkdə də bizdən əl çəkməyəcəkdir. Bu gün bu məsələnin həllinə çalışmalıdır.

Milli işlərimizdə hər şeyi hökumətdən gözləməməlidir, xüsusi təşəbbüslər də lazımdır. Bu barədə Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqı işə girişməli idi. İttifaq bütün səyini kütübxana məsələsinə həsr etsə, böyük iş görər. Kömək üçün hökumətə mü-

raciət olunsay, hökumət müzayiqə etməz, zənnindəyəm. Kitab ələ gətirmək üçün xaricdəki səfərlərimizə və konsoloslarımızı müraciət edilsə, türk, fars, ərəb və Avropa dillərində qiymətli əsərlər ələ gətirmək olar. Bunları deməyə lüzum yoxdur. Kütübxana açmağa meyil olsay, yolu da tapılar. Meyilli adamlar bulunmalı.

Kütübxanamızın olmaması bizə çox zərər verir. Rusiyanın böyük şəhərlərində yaşadığımızda və bir məsələ ilə maraqlandıqda o saat ümumi kütübxanaya gedirsən, səni maraqlandıran məsələlərə aid bir neçə cild kitab alıb çəkilsən kütübxananın böyük salonuna. Nə lazımsa o kitablardan yazıb götürürsən. Bir şey yazmaq üçün nə məlumat lazımsa, asanlıqla almaq mümkündür. Bizdə isə böylə deyil. Bu günlərdə bu sətirləri yazana, bir qədər keçmiş yazıçılarımıza dair məlumat lazımsa idi. Şəhərdə kütübxana yox, şəxsi kütübxanam da yanımda deyil. Axırda bütün şəhəri ayaqlamaq məcburiyyətində qaldım. İştə, yazıçı üçün nə qədər müşkülət!

Hərgah milli fikrimizə, milli sözümüzə meydan verilmək istəyiriksə, tezliklə ümumi kütübxana açmalıdır.

Yusif Vəzirov

KOKARLAR VƏ MÖHÜRLƏR VƏ PAVESTKALAR

İstiqlalımız elan olunduğu gündən etibarən bütün müəssisələrimizin türkləşməyini hər kəs dörd gözlə bəkləyirdi. Paytaxtımızı bolşevik və daşnakların çəngəlindən [caynağından] xilas edən Osmanlı

Ordusu Komandanlığı Azərbaycanımızı müvəqqətin işğal etdiyi sıralarda hökumət dairələrində Osmanlı Komandanlığı ilə əlaqədə bulunmaq üçün heç olmazsa bir tərcüman və yaxud türkcə bilir kiçik katib bulundurulurdu. Osmanlılar yurdu-muzu tərk etdiyi gündən etibarən dəftərxanalarımız təzədən ruslaşmağa başladı.

İlk dəfə ən çox xalq dedi-qodusuna hədəf olan Hərbiyyə Nəzarəti oldu. Osmanlı zabitanının ordumuzda xidmət etməsinə imkan verilmədiyindən və yerli islam zabitlərinin sayı çox az olduğu üçün təşkil olunacaq ordumuz bir çox müəllim və təcrübəli zabitan və ümərəyə [əmirlərə, komandirlərə] möhtac idi. Hərbiyyə Nəzarəti istər-istəməz rus afiserlərini xidmətə alaraq, həmə [dərhal] əsgəri təşkilata şüru etdi [başladı]. Uzun müddət görüləcək təşkilat işini qüsurlu da olsa tamam edərək, türk qiyafəsində (uniformasında) türkcə təlim görmüş ordu meydanına qoydu. Ordumuzun qitəti [hissələri] Azərbaycanın müxtəlif nöqtələrində rəsmi keçid yaparaq dostları şad, düşmənlərimizi isə məyus eylədi. Nəci b millətimiz hərbi işlərimizin yoluna qonulduğunu gördükdə Hərbiyyə naziri həzrətlərinə və yardımçılarına qəibənə [qiyabi surətdə] məhəbbət bəsləyərək qəlbədən alqışladı. İştə böyləliklə, Hərbiyyə Nəzarəti feilən bütün dedi-qoduların önünü aldı.

Hərbiyyə Nəzarətindən başqa Posta-Teleqraf, Maarif Nəzarəti milliləşdirmək arzusu ilə ibtida kiçik təşəbbüsdə bulundularsa, ikmal etmədilər [tamamlamadılar]. Balada məzkur nəzarətlərdən [yuxarıda adları çəkilən nazirliklərdən] başqa sair nəzarətlər milliləşdirməyi ağıllarına belə gətirməyirlər.

Bu günə kimi məktəblərdən və hökumət dairələrindən verilən vəsiqələrə rus çarının qartallı möhürü basılaraq verilir. Nə qədər rəzalət! Müdirlərdən, hakimlərdən neyçin yeni Azərbaycan möhürü hazır etməyirsiniz deyə sual verdikdə, məəttəəssüf [təəssüf ki], o barədə hələ hökumətdən əmr yoxdur, cavabını alırıq. Məsələn məktəblərin heyəti-tədrisiyyəsinin şurasına idxal etdikdə rus müəllimləri: Hələlik Azərbaycan təsdiq olmamış, gələcəyi bilmək olmaz, deyərək dübarə rus çarlığı hökuməti qurulacağına bütün varlıqları ilə iman etdiklərini andırırlar.

Pasılka pəvestkalarının arxalarında “По указу Его Императорскаго Величества” [Əlahəzrət İmperatorun əmri ilə] sözlərin[i] oxuduqda qarelərin tükələri biz-biz olur. Çar hökuməti uniformasında kokardlı millətçi rus məmuru, rus lisanında, rus hökuməti və rəsmi möhürü ilə göndərdiyi dəvətnamələri, verdiyi qartal möhürlü vəsiqələri oxuyan Azərbaycan xalqı kəndini şaşırır.

Rus qanunları, rus möhürü, rus uniforması, rus dili, rus kokardları hökumətimiz dairələrindən atılmalıdır. Hər halda hökumət müstəcəl [təcili] surətdə məktəb idarələrindən və qeyri idarələrdən rus möhürləri qaldırılması üçün əmr verməlidir. Rus uniformaları, rus kokardı götürmək mən [qadağan] edilməlidir. Təbə olmayanlar hökumət xidmətindən dışarı atılmalıdır. Pasılka pəvestkalarından imperator adını-filanı qaldırtmalı, dəvətnamələr-filanlar türkcə olmalıdır. Tezliklə Azərbaycan qanunu tərtib edərək lisanirəsmimizi türkcə, ancaq türkcə etməliyiz.

İştə, balada [yuxarıda] yazdıqlarım xalq ağzından olan millət arzusudur. Arzuları-

mıza gec də olsa əməl olunacağına ümidlə, hökumətin təşəbbüsətini dörd gözle bəkləyirik.

İdris [Axundzadə]

NAXÇIVAN MƏKTUBATI

- 13 -

Milli Komitədə Azərbaycandan göndərilmiş dörd yüz min manatın təqsim[i] [bölüşdürülməsi] və mühacirlərin halı düşünülüyü zamanda, şəhərdə camaat beynində [arasında] məzkur [deyilən] para haqqında bir çox şayiələr dövrən etməkdə idi.

Kimi söyləyirdi ki, bu pul beş milyon imiş, nisfini [yarısını] [Bayramov] Paşa bəyə və nisfini [Naxçıvanski] Bəhram xan cənablarına Azərbaycan Hökuməti Naxçıvan və həvalisi [ətrafı] zərərdidə və möhtaclarına təqsim etmək üçün təslim etmiş ki, o paranın həpsi Tiflisə qədər gəlmiş də, sonra İngilis Hökuməti mane olduğundan həpsi geri qaytarılmışdır.

Bir çoxları söyləyirdi ki, xayı, məzkur para üç və ya iki milyon imiş. Onun bir qədəri Tiflisdə qastinitsa [mehmanxana] sobasında səhvən yanmış, baqisi [qalanı] Bəhram xan əfəndi ilə İrəvana qədər gətirilmiş və İrəvan istasyonunda bir çox sıxıntı altında və [Məhəmməd] xan Təkinskinin hafizləri mühafizəsində iki-üç gün qalaraq, ol müddətdə erməni daşnak mauzeristlərindən xof və ehtiyat edərək milyon yarıma qədər nəzdində bulunan əmanəti bərayi-mühafizə [saxlamaq üçün]

xan Təkinskiyə təslim etmişdir. Sonra Naxçıvana gəlmədiyindən, geri övdət edib [qayıdıb] Bakıya getmişdir.

Sonki şayinin mühəqqəq [gerçək] olduğu etibar kəsb etdi [qazandı]. Çünki Bəhram xanın İrəvan istasyonundan Əmirovun oğlu ilə bərabər (ermənilər Naxçıvana gəlmədən əvvəl) yazdıqları məktubun eynini Cəfərqulu xan cənabları Milli Şurada oxudu. Məzmunu böylə idi:

“Dayı, mən min fəlakətlə İrəvan istasyonuna yetişdim. Tam üç gecədir ki, burada qorxudan yatammamışam. Hər dəqiqə bizi ölüm gözləyir. Erməni mauzeristləri Azərbaycan müməssilinin [təmsilçisinin; səfirinin] bizə verdiyi mühafizəçi əsgərlərinin gözləri qabağında bizi böylə vurub yıxmaq istəyirlər. Şimdi öylə bir haldayıq ki, [nə] yazacağımı bilməyirəm. Nəzdimdə böyük əmanət var idi ki, həpsini Naxçıvan qaçqınlarına təslim etmək üçün məxfi olaraq xan Təkinskiyə verdim. Artıq, həyata ümidim yoxsa da, amma erməni hökuməti bizi Naxçıvana nədənsə buraxmaqdan imtina etdiyindən, görünür ki, Tiflisə qayıdacağız. Naxçıvan müsəlmanlarına təbliğ ediniz ki, ingilislərlə mülayim və məhəbbətlə rəftar etsinlər. Yoxsa sonra fəna nəticələr meydana çıxar. Ermənilərin Naxçıvana gəlmələri doğru olsa, ailənizi Bakıya köçürsəniz, mənim də qız çocuqlarımı əlbəttə, Makuya aparınız. Rica edirəm.”

Bu məktubun məzmunundan əhalinin bir çoxlarına təskinülqəlb oldu. Para milyon buçuqmuş [milyon yarımmış] etibarında qaldı.

Mən də Naxçıvanı şimdiyə qədər ərz etdiyim halda qoyub vəsiqə alaraq Tiflisə gəlmək niyyətində oldum. O səbəbə,

möhtərəm qarelərə bundan sonra “Yol xatiratım” sərlövhəsi ilə bir qaç məqalə yazaraq izahat verəcəyəm.

Tamaşaçı

MƏTBUAT

Bir məmləkətin yaşaması, tərəqqisi üçün hər şeydən ziyadə asayiş və müsəlimət [əmin-amanlıq] lazımdır. Hanki millət öz məmləkətində nizam və asayiş möhkəm saxlarsa, qanun və ədaləti riayət edərsə, o millət müstəqil yaşamağa layiq hesab olunar. Biləks [əksinə], bir məmləkətdə şuluqluq, qətl, qarət, oğurluq və sair bu kimi nizamsızlıq hərəkətləri o millətin ləyaqətsizliyini, o hökumətin iş bacarmamasını isbat edər. Ona görədir ki, adətən bir millətin, bir hökumətin düşmənləri həmişə onun nizamsızlıq, hərc-mərc, ədalətsizlik və pozğunluq əlaməti olan qüsur və nöqsanlarını axtarıb o vasitə ilə düşməni yıxmağa çalışırlar. Azərbaycanın daxili düşmənləri, dün hər qorodovoya “qospada” deyən türklərin bu gün müstəqil yaşadıklarını çəkəmməyənlər hər vasitə ilə olur-olsun, hökuməti ləkələndirmək, milləti qabiliyyətsiz göstərmək və nəticədə “Azərbaycanlılar özləri-özlərini idarə etməyə müstəid [istedadlı] deyildirlər, kənardan bir hakim lazımdır” denilməsinə müvəffəq olub da, yenidən rus hakimliyi qurmaq arzusunda olanlar bu uğurda heç bir vəsilədən [vasitədən] geri durmayırlar.

Əzcümlə [o cümlədən], Bakı Rus Milli Şurasının naşiri-əfkarı [fikirlərini yayan or-

qanı] olan “Rossiya” qəzetəsi bu işdə çox səy edir. Məzkur [deyilən] qəzetə Azərbaycanda bir-iki quldurun çıxışından istifadə edərək burasını bir hərc-mərc, torpaq məsələsi üstündə iğtişası bolşeviklik, bil-məm daha nə adlandırır. Məhəlli-aidini [aidiyyətli yerləri] inandırmaq istəyir ki, Azərbaycanda bolşeviklik kök salır, bolşevik ocağı olur. Rusca nəşr olunan “Azərbaycan” rəfiqimiz bunu təkzib edir. Azərbaycan[da] torpaq məsələsi üstündə heç bir təcavüzkarənə hərəkət olmadığını, mülkədarlarla əkinçilər arasında bu məsələnin sülh və ədalətlə həll edildiyini xəbər verir, bütün Azərbaycanda nizam, asayiş, sülh və müsalimət hökmfərma olduğunu [hökm sürdüyünü] göstərir. Nəhayət, “Rossiya”çıların bu şeyləri yazmaqda nə kimi məqsəd təqib etdiklərini bu surətlə təsvir edir:

“Rossiya” (qəzetə) siyasətçə o qədər xam deyil ki, hökumətimizin bolşevizmə qarşı əlaqə və rəftarını bilməsin. Fəqət, “Rossiya”ya lazımdır ki, hər necə olur olsun, Azərbaycanda bolşeviklik kəşf etsin. Tainki Müttəfiqlərə göstərsin ki, Azərbaycan Hökuməti bolşevizmlə mübarizədə bulunmağa müstəid deyildir. Bolşeviklərlə mübarizə edən yeganə qüvvə Denikin qüvvəsidir. “Rossiya”nın çalışdığı budur. Doğrudur, biz etiraf edirik ki, bolşevizm aləmi-mədəniyyəti dağıdır, onunla mübarizə lazımdır. Biz bunu edirik və edəcəyiz. Bakıda fəhlələrin müsəlman olmayan qismini arasında bəzi bolşevizm çıxışları vaqə olmuşdur və biz onları dövlət və qanun gücü ilə yatıra bilməmişiz. Gələcəkdə də hökumətimiz bu hərəkətin müqabilinə var qüvvəsi ilə mübarizə edəcəkdir. Biz içimizdəki bolşevizmlə mübarizə edirik. Bu-

nun üçün lazım olan qədər qüvvəmiz də var.”

DƏYƏRLİ TƏLƏFAT

Millətlərin sənaye və mədəniyyət tarixi başdan-başa tədqiq ediləcək olarsa fikri, mədəni, sinai tərəqqi əsərləri göstərən millətlərin içində səssiz, gurultusuz yaşayan və gözə görünməyən müəllim əfəndilərdir. Bir bal arısı çiçək-çiçək dolaşaraq min zəhmət və üqubətlərlə [əziyyətlərlə] topladığı baldan, mumdan başqaları ətək-ətək, xırman-xırman istifadə etdikləri və həzryab olduqları [həzz aldıkları] və kəndlərinə cüzi bir şey buraxdıqları kimi, bütün gəncliyin dimağ və fikrini tənvir [beynini və fikrini işıqlandıran], ruhunu təsfiyə [saflaşdıran], hiss və zehni təbiiyə edən və millətlərin tərəqqi və mədəniyyət əsasını quran şu əfəndilər də bu qədər səy və zəhmətlərinin müqabilində həyatdan götürdükleri hissə fəlakətdən başqa bir şey deyildir. Bu fəlakətləri təsəlli edəcək, iztirab və məşəqqətlərini unutturacaq bir şey varsa, o da yalnız mahir bağban kimi yetişdiriyi ağacların dürlü-dürlü dadlı meyvələrini görməkdən ibarətdir. İştə, bunlarla bütün acılarını ovudur, sönlük gözləri nurlanır, o xələcan [tələslı] və iztirablı qəlbə sevinclərlə dolur.

Millət bir şəxsdir, bir ailədir, bəşəriyyətin bir kütləsidir. Bu milləti sahili-nicəta çıxaracaq və bəşəriyyətin təqib etdiyi son nöqtəyi-təkamülə yetişdirəcək vasitə yalnız məktəb və müəllimləridir. Müəllimləri olmayan bir millət mədəniyyətdən pək uzaq bir aləmdə yaşar ki, bir gün cə-

halət pəncəsi ilə uçuruma doğru sürüklənib məhv olmasına şübhə yoxdur.

Hər millət üçün üç dürlü vətən təsəvvür oluna bilər. Ən kiçiyi ailə, ortancısı məktəb, ən böyüyü içində yaşadığımız ölkə və məmləkətdən ibarətdir. Məktəb dediyimiz ortancı vətənin birinci və ikinci dərəcədən əhəmiyyəti daha çoxdur. Zira, bəşəriyyət ailələrdən doğur. Ailə həyatının ən mühüm əsasını təşkil edən “ana” və “baba”nı yetişdirən məktəblər və müəllimlər olduğu kimi, üçüncü vətənin də əsgərindən başlayaraq həyat amillərini yetişdirən nədir və kimdir? Məktəb və müəllimlər deyilmi?

Əvət, məktəb bir feyz və rəhmət ocağıdır ki, onu şölələndirən müəllimlərdir. Gəncliyin o kiçik qəlblərində ilk şöləni oyadan və milli bir ideal doğuran da müəllimlər olduğu üçün, tədqiq edilərsə, bugünkü istiqlalımızın və Cümhuriyyətimizin mənəvi qəhrəmanları da müəllim əfəndilərdir.

Bir millətə ruh, himayət və milli bir hiss bəxş edən bu əfəndilər millətin ən mühüm sinfini təşkil edir. Bu gün gənc hökumətimizin müəllimlərə nə qədər böyük ehtiyacı olduğu bəllidir. Azəri türklərinin daima həyatı-ictimaiyyə və siyasiyələrində ən böyük rol oynayan şu əfəndilər inqilab və Mart faciəyi-əliməsi [kədərli Mart faicəsi] və sonra məmləkətimizdə zühur edən xəstəliklərdən verdikləri qurban və tələfat gənc millət və Cümhuriyyətimiz üçün həqiqətdə ən ağır və qiymətli tələfətdir. Son vaxtlar cümhuriyyətimizdə əsaslı Müəllimlər İttifaqı təşkil edildiyindən, üç-dörd qəzədə müəllimlərimizin verdikləri qurbanlar haqqında məlumat toplanmışdır.

Bakıda sakin müəllimlərdən vəfat edənlər: Qəni bəy Əfəndizadə, Həmidzadə Hüseyn, Məhəmməd bəy İsrəfilbəy-zadə, Cəfər Bünyadzadə, Məryəm xanım Sulkeviç, Ələddin Əfəndizadə, Məhəmməd bəy Əfəndizadə, Şükür bəy Əfəndizadə, Tofiq Əfəndizadə, Seyyidə xanım Əfəndizadə.

Şamaxıdan: Bədəl Yolçuzadə, Abbasqulu Qədirzadə, Abbasqulu Abbaszadə, Hacı Rəhim Əfəndizadə, Hüseyn Əfəndizadə.

Göyçaydan: Ağəli bəy Əhmədbəyzadə, Qafur Əfəndizadə, İmran Mehdizadə, Səftər Əfəndizadə, Məhəmməd Əfəndizadə, Paşa Əfəndizadə, Abdulla Əfəndizadə və qeyriləri.

Mərhum müəllim və müəllimə əfəndilərin istirahəti-ruhu üçün cümə günü təmmuzun 25-də saat 10-da Realnı məktəbinin binasında əza məclisi tərtib edilmişdir.

Türk Müəllimlər İttifaqı İdarəsi

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Netçilər İttifaqında

İyulun 22-də Bakı qradonaçalnikinin iştirakı ilə netçilər iclası vaqə olmuşdur. İclasda mədən dairələrindəki oğurluqlar və firmalar mənzillərinin həcci [müsadirəsi] məsələlərinin müzakirəsindən sonra qradonaçalnik cənabları bütün oğurluqların önü alınacağı və oğurlara cəza veriləcəyi haqqında məlumat verdikdən sonra, mənzil məsələsinə keçərək bəyan etmişdir ki, şəhərdə qoşun qitəti [hissələri]

olduğundan və qaçqınların çoxluğundan mənzil məsələsi həqiqətən ciddi bir hal kəsb etmişdir [hal almışdır]. Fəqət firmaların kontorları ehtiyacı-əşədd [şiddətli ehtiyac] zamanı həcz edilirə də, kontor üçün başqa mənzil verilə bilməsi ehtimalı vardır. Sonra qradonaçalnik cənabları Mənzil Komisyona bir nəfər nümayəndə göndərilməsini rica etmişdir.

Bələdiyyə İdarəsində

- Bələdiyyə İdarəsi Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] məlum etmişdir ki, Nəzarətin müvəkili Bələdiyyə İdarəsi mülkündə yerləşmişdir. Halbuki, Bələdiyyə İdarəsinin mənzilləri kəndi müəssisələrinə iktifa [kifayət] etmədiyi kimi, Bələdiyyə İdarəsində qələbəliyi izdiyad edir [artırır]. Bələdiyyə İdarəsi rica etmişdir ki, həman müəssisənin oradan köçürülməsi haqqında lazımi binagüzarlıqlarda bulunulsun [addımlar atılsın].

- Bələdiyyə İdarəsi Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir, Bakı konka yolu icarədarının müqavilənaməni imza etməməsi konka atlarının ordu ehtiyacı üçün alınması ehtimalından tövliid etmişdir [irəli gəlmişdir]. Bələdiyyə İdarəsi şəhərin geniş təbəqələrinin əhvalını nəzərdə tutaraq Nəzarətdən rica etmişdir ki, müyəssər olarsa təcili surətdə bu barədə icarədar atlarının alınmayacağı haqqında şəhadətnamə verilsin.

Tələbələr iclasında

Srağagün, Realni məktəbin salonunda bütün tələbələrin beynəlmiləl bir iclası iniqad etmişdi [baş tutmuşdu]. İclasda Darülfünun [Universitet] Komisyonu üzvü

professor [Nikolay Aleksandroviç] Dubrovski darülfünun haqqında izahat verdikdən sonra tələbələrin təsərrüfat cəhətləri təmini üçün bir komitə intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Komitə 10 nəfərdən ibarət olmaq üzrə 5 nəfəri müsəlman tələbələrindən mürəkkəbdir [ibarətdir].

Yəmin mərasimi

Srağagün, Hürriyyət meydançasında Bakıda olan ordu qitəsinə [hissəsinə] yəmin [andiçmə] mərasimi icra edilmişdi. Qitəni bir musiqi dəstəsi müşayiət edirdi. Mərasimdə Bakı valisi və Bakı qradonaçalnik isbati-vücut [iştirak] edirdilər.

Parlaman iclası

Ayın 23-də saat 7-ə təyin edilmiş Parlaman iclası əza [üzlər] gəlmədiyindən baş tutmamışdır.

Fəhlə kursları

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsinin Ağ və Qara şəhərlər şöbəsi (Beli-qorod və Çornı-qorod) tərəfindən o dairədə türk fəhlələrinə məxsus kurslar açılmışdır. Kurslarda türkcə yazmaq, oxumaq öyrədiləcəkdir. Arzu edən fəhlə yoldaşlar “Müsavat” firqəsi şöbəsinə müraciət edə bilərlər. Dərslər axşamlar saat 6-dan 8-ə kimi davam edəcəkdir.

Salyanda və Xıllıda rus bayraqları

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın istixbarət şöbəsinə Salyandan xəbər verilir ki, Salyanda və Xıllıda olan körpülərdə rus bayrağı çəkilmişdir. Səbəbini sorduqda körpü əmələləri kimsə bir tədbir etməyir və mümaniət [maneçilik] də göstərməyir, demişdir. Xəbərçi bu hə-

rəkətlərin qabağının alınmasını mərkəzi idarədən rica edir.

Batum konsulumuzun əzimi [gedişi]

Bir neçə gün bundan qabaq Batumda olan Azərbaycan konsulu doktor Mahmud bəy Əfəndiyev Batuma yola düşmüşdür.

Azərbaycan və Gürcüstan ittifaqı

Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında əqd edilmiş hərbi və müdafiə ittifaqı [müdafiə məqsədli ittifaq] münasibətilə “Müsavat” firqəsi fəhlələr tərəfindən təbrik teleqramları almaqdadır. Öylə teleqramlardan biri də Yevlax fəhlələri tərəfindən gəlmişdir və Azərbaycan-Gürcüstan ittifaqının daha da möhkəmləşməsini arzu edir.

Pulumuzun kursu artır

İstanbul, Sofiya, Bükreş [Buxarest] və İzmirdə xüsusi şöbəsi olan Türk-Bolqar cəmiyyəti Bakıya bir neçə vaqon qənd və zirai mal [kənd təsərrüfatı malı] gətirib 5 milyon yarım Ticarət və Sənəət Nəzarətinə satmışdır. Bu mallar Azərbaycan pulları ilə təmin olunmuşdur. Burada bu mallar qayət baha olduğuna baxmayaraq, yenə “Novrov” ticarət firması üçün bu qaydanın böylə xeyiri vardır. “Novrov” firmasına izin verilmişdir ki, Bakıdan neft, cövher [kerosin] və bəzi makina yağları alıb Avropaya aparsın və pullarını da Azərbaycan bonları ilə versin. Bu növlə burada nə qədər çox mal alınar və Azərbaycan pulu ilə ödənər, o qədər də pulumuzun qiyməti artar.

Bakıda mal gözlənilir

Eşitdiyimizə görə, həmin Türk-Bolqar

ticarət cəmiyyəti İstanbulda və Marseldə külli miqdarda elektrik alət [alətləri], qab-qacaq, ayaqqabı və zirai mal alıb Bakıya gətirməkdədir.

Qənd və zirai mal paylanacaqdır

Bu günlərdə Sentrodom [Mərkəzi Ev Komitəsi] vasitəsilə camaata girvənkəsi 20 manatdan hər adam başına 2 girvənkə qənd paylanacaqdır. Ondan sonra, həmin qayda ilə ucuz qiymətə arşın malı, sabun, corab, ipək və şokolad kimi şeylər də satılacaqdır.

Yeni gömrükxana

Quba qəza qaimməqamı Bakı qubernatoruna xəbər verir ki, Dağıstan sərhədində yeni gömrükxana açmaq üçün onun tərəfindən Yalama mövqifi [stansiyası] və Budux kəndi intixab edilmişdir [seçilmişdir].

Taxıl

Şirvan qəza qaimməqamı Bakı qubernatoruna xəbər verir ki, Altağac mahalında bu il taxıl məhsulu az olacaqdır. Çünki oralarda həm quraqlıq keçib, həm də şiddətli yellər taxılı tələf etmişdir.

Bolşeviklərin təbliğati

İki gün irəli, Bakı küçələrində bolşeviklər tərəfindən ingilis lisanında intibahnamə [vərəqə] yapışdırılmışdı. İntibahnamədə deyilir ki, müharibə artıq bitmişdir. Nə üçün sizi vətənə qaytarmayırlar?

Birjada

Lajın [qiymətli kağızların] kursu təbədüllatsız [dəyişməz] durur. Maraqlı budur ki, kurs Qafqazıyanın hər yerində bir qiymətdir. Nə vaxta kimi böylə olacağı mə-

lum deyilsə də, gələcəkdə lajın qiyməti əskiləcəyinə də ümid çoxdur. İndilik qiymət böylədir: Kerenski minliklər 1500 rublə, 250 manatlığın mini 1300 manat, xırdalar 23 faiz. Zaqafqaziya bonnalari 2 ½ faizə. Don pulları 27 faiz. Nikolay 500-lükləri 1750 manat, yüzlüklər 340-350 manat

Valyuta

Valyuta möhkəmdir. Funt banknot 360 manata, çek 325 manata. Qızıl Osmanlı lirəsi 375 manata, kağız alınmayı. Frank kredit 18 manata, çek 15 manata. Mark 6 manata.

MÜƏLLİMLƏR İCTİMASINDA

Təmmuzun 12-də Bakı, Göyçay və Şamaxı Türk Müəllimlər İttifaqlarının mütəfiq idarələrinin iclası vəqə olmuşdur. O günə dair müzakirə ediləcək məsələlər bunlar idi:

- 1) Mart hadisəsində mərhum olmuş türk müəllimlərinin ailələrinə yardım etmək məqsədi ilə “Müəllimlər günü” adı ilə bir gün onlardan ötrü para toplamaq;
- 2) Tezliklə bir müsəmirə [konsert] tərtib vermək;
- 3) Quba Müəllimlər İttifaqından Bakı heyəti-idarəsinə gələn məktub barəsində;
- 4) Müəllimlər nümayəndələri şurasının layihəsi;
- 5) Bakı Müəllimlər İttifaqı tərəfindən veriləcək jurnal xüsusunda.

Sədr Ağababa bəy [İsrafilbəyadə] cənabları iclası açarkən “Müəllimlər günü” adı ilə mərhum müəllimlərdən ötrü para

toplayıb onların ailələrinə yardım etməyi və bu cümə günü təziyənin rövneqli olması üçün cəbə [ianə qutusu] vasitəsi ilə para toplamağı təklif edir. Lakin təziyənin təkidən saxlanması lazım görünür və “Müəllimlər günü” avqustun son gününə təyin edilir.

Tezliklə bir müsəmirə tərtibi təklifi məclisdə əsasən qəbul olunur. Ancaq Baba bəy Səfəralibəyadə cənablarının meydana atdığı “Bir fincan çay” təklifi müsəmirəyə mümaniət [manəçilik] göstərərək iclas tərəfindən əksəriyyətlə əvvəl “Bir fincan çay” qurulması təsdiq olunur və müsəmirə avqustun 25-ə təyin olunur. “Bir fincan çay”dan ötrü 7 nəfərdən ibarət bir komissiya təşkil olunur. Komissiyaya bu adamlar seçilir:

- 1) Baba bəy Səfəralibəyadə;
- 2) Ağababa bəy İsrafilbəyadə;
- 3) Abbasqulu Vəlixanzadə;
- 4) Mürsəlzadə;
- 5) Soltan bəy Əhmədbəyadə;
- 6) Soltan bəy Rəhimzadə;
- 7) Nəsir bəy.

Quba, Göyçay və Şamaxı qəzalarının ittifaqlarından ötrü möhür zakaz verilməsi Abbasqulu Vəlixanzadəyə həvalə olunur. Avqust ayında dəvət ediləcək nümayəndələr şurası xüsusunda sədr cənabları Maarif naziri ilə görüşmüş və Maarif naziri bu barədə layihə tərtib [və] təqdim edilməsini xahiş etmişdir.

Bakı Müəllimlər İttifaqı tərəfindən veriləcək jurnaldan ötrü 5 nəfərdən ibarət bir heyət təşkil olunur. Heyətə daxil olan zəvat [şəxslər] bunlardır:

Əliabbas Müznib, Abdulla Şaiq, Mahmud bəy Mahmudbəyadə, Ağababa bəy İsrafilbəyadə, Soltan bəy Nəsihbəyadə.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Yardım alayı faydasına teatro tamasası

Keçən gün Hökumət Teatrosunda Bakıda yeni təşkil edilməkdə olan Yardım alayının faydasına olmaq üzrə Hacıbəyov Qardaşlarının Müdiriyyəti tərəfindən türk məşahiri-üdəbasından [məşhur ədiblərindən] Namiq Kamal bəyin “Vətən” nam [adlı] əsəri mövqeyi-tamaşaya qoyuldu.

Havanın sıcaqlığına baxmayaraq, camaatımız kamalı-həvəslə teatroya gəlmiş, adətə Hökumət Teatrosunda boş yer qalmamışdı. Bütün lojalar və salon tamaşaçılarla məmlu [dolmuş] idi. Xanımlarımız da bufədə ciddiyətlə çalışır, şirniyyat, çiçək və proqram satmaqla teatrodakı ruh yüksəkliyini təqviyə edirlər [artırırdılar]. Bu hal xalqımızın müdafiə və istiqlalıyyət uğrunda xalqın içərisindən köüllü surəti ilə təşkil edilməkdə olan Yardım alayına, bununla bərabər kəndi mövcudiyətlərini müdafiə işlərinə nə qədər əhəmiyyət verdiklərini andırmaqdadır.

Teatro məclisini Yardım alayının mütəşəbbisləri [təşəbbüskarları] idarə edir, nizam və qaydanı da Yardım alayı zabitanı və nəfəratı [zabitləri və əsgərləri] gözləyirdi.

Tamaşaçılarda ruh yüksəkliyi nə qədər qüvvətli idisə, artistlərin oyunu bir o qədər zəif idi. Səhnədə tamaşaçılarda olan qədər istilik və həyəcan görülməyirdi. Müdafiəyi-vətən məqsədi ilə Namiq Kamal bəy kimi vətənpərvər bir ədib tərəfindən qələmə alınmış vətən pyesinin cümləsi o Namiq Kamal bəyin ruhundan və vətən eşq və məhəbbəti ilə yanan qəlbindən çıxan fəryadlardan mürəkkəb [ibarət] olan sənətkarınə parçalar və cüm-

lələrində bir adilik hiss edilirdi. İnsafsız artistlər vətən mücahidi Namiq Kamalın əsərini öylə bir hala vəz etmişlərdi [elə bir vəziyyəte qoymuşdular] ki, burası heç zaman əfv ediləcək şeylərdən deyildir.

Nasilsə bizim hər bir işimiz get-gedə tərəqqi etdiyi halda, drama kimi sənəyyi-nəfisəmiz [incəsənətimiz] əvvəlki qüdrət və qüvvətini itirməkdə və qeyb etməkdədir. Vaxtilə səhnədə artistlərimizin əf'al və hərəkətindən [işlərindən və hərəkətlərindən], söylədiyi cümlələr və parçalarından lazım qədər mütəəssir olan xalqımıza indiki münasib zəmin və mövqedə “Vətən” kimi əsər istədiyi təsiri icra etməyirdi. Bu da artistlərin laqeydliyindən, rejissorun zavallı Namiq Kamal bəyin ədəbi lisan və şivəsini bərbad bir hala vəz etməklə onu təhrif etdiklərindən.

Hələ birinci pərdədə şeyxülislamın nitqi nə idi! Əcəba, o, “Vətən” faciəsininmi idi və yaxud başqa bir əsərdənmi alınmışdı? Bunu yapmaq cəsarətində bulunan bir artist heç olmasa Namiq Kamal bəyə ehtiram etməsə də, barı hüzurunda dayandığı tamaşaçılara ehtiram edə idi.

Səhnədə bir tərtibsizlik müşahidə edilməkdə idi. Dekorasiyaya diqqət edilməmiş, artistlər layiqincə hazırlanmamış, hələ Sidqi [Ruhulla] bəyin Abdulla Çavuşu “Mirzəğa” [Əliyev] adı ilə çağırması isbat edirdi ki, artistlər öz vəzifələrinə nə qədər laqeydirlər.

Mən pərdə açılmadan əvvəl xalqdan eşidirdim ki, guya indiki oynanan “Vətən” əvvəllərdə oynanmış “Vətən” faciəsindən başqa imiş. Yəni bu faciəni eyni surətdə, Namiq Kamal bəyin lisan və şivəsində oynayacaqlarmış. Bunun üçün tamaşaçılar diqqəti-tamla səhnəyə baxmaqda idi-

lər. Lakin səhnədə büsbütün əksi zübur etdi. Əvvəllərdə oynanan “Vətən” bir qədər də adi bir hala vəz edilərək oynandı. Xalqın hissiyyatı-bədayepərvəranəsini təxdiş etdi [Xalqın sənətsevərlik duyğularını zədələdi].

Hələ xanəndə şikəstəsi səsi əbədən [əsla] teatroya layiq bir halda deyildi. Bir kərə, o qədər böyük bir xalqın hüsurunda icrayi-ahəngi-sənət etməyi əvvəlcə bir nəzərə almalı idilər. Keçən gecə teatrodə oxunan avazə bəlkə bir başqa məkanlar üçün yarardı.

Xalqı bir qədər məşğul edən yenə pərdələr arasında oxunan diklomasiyalar oldu. Cavid bəy Azərbaycan bayrağına müraciətən oxuduğu mənzumə, Şərəfəddin bəy Məhəmməd Əmin [Yurdaqul] bəyin “Qafqaziya” ünvanlı mənzuməsini, Ömər Fazil bəy yenə Məhəmməd Əmin bəyin “Çar” ünvanlı şeirini müvəffəqiyyətlə oxudular və xalq tərəfindən alqışlandılar. Habelə, Rza Zaki əfəndinin vətən məhəbbəti haqqında və camaatı Yardım alayına yardım etmək xüsusunda nitqi də təsirsiz olmadı.

Artistlərdən yalnız İslam bəy rolunda Abbas Mirzə Şərifzadə və Zəkiyə yolunda xanım Olenskaya, Abdulla Çavuş rolunda Mirzəağa Əliyev bir qədər müvəffəq ola bildilər.

Vəqta ki, “Vətən” faciəsi Azərbaycan şivəsində oynanır, bu surətdə istər birinci pərdədə, istər sonra müharibə meydanlarında isbatı-vücut [iştirak] edən könnüllülərin qırmızı əlbisə ilə (guya bu türk və osmanlı əlbisəsi imiş) görsənmələrinə nə lüzum vardır? Kəndi qiyafələrimizlə könnüllülər dəstəsi səhnəyə çıxsa idi daha da təbii çıxardı. Əgər Osmanlı əlbisələri mühafizə edilirsə, o surətdə Osmanlı li-

san və şivəsi də mühafizə edilməlidir. Bu surətdə bəlkə o əlbisələrin təsiri ola bilər. İlla [yoxsa] öz lisanımız ilə qırmızı əlbisələrin tamaşaçılar üzərində heç bir təsiri olmayırdı. Biz arzu edərdik ki, artistlər bir qədər ədəbi lisana diqqət edib bu xüsusda çalışsınlar. Abdulla çavuş demişkən, artistlər bir az ədəbi lisana malik olsalar qiyamətmi qopar?

“Əsli və Kərəm”

Bu gün cümə günü axşam şənvalül-mükərrəm ayının 26-da (iyulun 25-də) Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən Hökumət Teatrosunda “Əsli və Kərəm” operası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Biletlər satılır teatrın kassasında. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

İtibdir

Məşədi Kazım Məşədi Nəcəfqulu oğlunun Şirvandan aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

5473

Satılır

Hacıqəbul stansiyasında binalar ilə bərabər ikimərtəbəli daş ev və pambıq təmizləmək zavodundan ötrü korpus həyəti ilə. Təfsilatı bu ünvan müraciətlənmək olar: Birjevaya küçə, nömrə 20. F. Reddavey və Kompaniyası şirkətində Ağamirov.

5461

Həsən Dadanovun tənəkəsi

Satılır Badkubədə Hacıbala Məhəmmədovun dükənində. Möhtərəm müştərilərimizdən rica olunur sifariş üçün bu adresə müraciət etsinlər: Bazarnı küçə, nömrə 3, Hacıbala Məhəmmədov.

6801

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulu-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska və geri

Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Petrovsk

15, 25 və 24-cü körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 12-də.

Qeyd: Lənkərana və Astaraya paroxodların gedişi ayrıca elan olunacaqdır.

T-164

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər

üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Diş həkimi S. M. Hamburg

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

10239

Doktor M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronsovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78. Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqazinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Diş həkimi B. L. Levin

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş çıxığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər, kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-ədək, axşam saat 4-dən 8-ədək. Adres: Sisyaynovski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

10257

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 484. “Təsvisi-əfkar”: Türkiyədə nəşrə başlayan ilk (xronoloji baxımdan dördüncü) türkcə qəzetlərdən biri; əsası 1862-ci ildə qoyulmuşdu.

“Babi-ali” (hərfən “uca qapı”): Osmanlı dövlətində Sədrəzəmin (Baş nazirin) sarayına verilən ad; beynəlxalq münasibətlərdə “Osmanlı hökuməti” mənasında işlədilirdi.

səh. 485. “Ələmdar”: İstanbulda nəşr edilmiş qəzet.

Qəzetələrdən

səh. 485. “Volçya sotnya”: Kuban kazaklarından general-leytenant Andrey Şkuronun rəhbərliyi altındakı hərbi hissələrin qeyri-rəsmi adı.

səh. 486. “J. O.”: İstanbulda fransız dilində nəşr edilən “Le-jurnal d’Orient” [Le journal d’Orient] qəzeti nəzərdə tutulur.

“Vakit”: İstanbulda 1875-1934-cü illərdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet.

səh. 487. “və Kubanski baş komandanlığı”: qəzetdə “Kubanski” yerinə “Kurqanski” getmişdir.

Dağıstanda

səh. 488. “Lvov-Kerenski hökuməti”: Georgi Yevgenyeviç Lvov (mart-iyul 1917) və Aleksandr Fyodoroviç Kerenskiy (iyul-noyabr 1917) başçılığında Rusiya Müvəqqəti hökuməti nəzərdə tutulur.

“Parisdən Rus Şurasının...”: Keçmiş Rusiya imperiyasının xarici strukturlarının birləşmiş nümayəndəliyi kimi 1918-ci ilin axırlarında Parisdə yaradılan siyasi qurum olan Rus Siyasi Müşavirəsi [Русское политическое совещание] nəzərdə tutulur.

Bazar, 27 iyul 1919-cu il, nömrə 235

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 28 şəvvalül-mükərrəm sənə 1337. 27 təmmuz 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırıncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

İNNA LİLLAHİ
VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Bakı İstehlak Cəmiyyəti “Kooperasiya” İdarəsi kamali-hüzn və təhəssürlə İttifaqın idarə üzvü Əlihüseyn Hüseynovun həmin iyul ayının 25-də vəfat etdiyini elam edir [bildirir].

5480

ELAN

28 iyul 1919 bazar günü axşam saat 7-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur. Məsələlər: keçən gündü müzakirəyi-yövmiyyə qərarı ilə.

T-188

İTİBDİR

Mirzə Rəfi Şalçının üç cild dəftər mühasibatı və iki cild kopya dəftəri işbu şəvval ayının 25-də təkətlı faytonda qalmışdır. Faytonçu və ya tapan şəxslərdən rica olunur dəniz qırağında Dadaşov karvansarasında 21 nömrəli kontora gətirib, layiqincə müjdə alsınlar. Telefon nömrə: 23-41.

5478

VAĞZAL-SURAXANI-
MƏRDƏKAN-ŞÜVƏLAN

Həmin bu yerlər arasında avtomobil

hərəkəti açılmışdır. Şüvələndən çıxır səhər saat 7-də və gündüz saat 2-də, Suraxanıdan isə səhər saat 9-da, gündüz saat 4-də.

“Avtoqruzoartel”

Qaraj Çornı-qorodda Staleliteyni zavodda [Poladtökmə zavodunda]. Telefon nömrə: 11-60.

5476

SİRK “MODERN”

Bazar günü iyul ayının 27-də, 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəm-məl surətdə vücuda gətirilmiş fransız güləş mübarizəsinin 27-ci günü 1919-cu ilin məşhur “Cahan Pəhləvani” namı və Azərbaycan fəxri şarfı və 30 min manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-ci: Qırmızı Maska - Dizavani; 2-ci: Mustafa Əhmədov - Tələbə V. O.; 3-cü: Apollon Staroşvili - Pavel Zakoroyko.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında. Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda.

5474